

6TÜÖTÖ:

6TÜÖTÉS IDEJE: 1982.

TART.: SOMOGY MÉRPMŰVÉSZETE "KIÁLLÍTÁS"
KATALÓGUSA PRAGA

4 lap, - duplum!

FŐHORDASZI MUTATÓ: PRAGA

SZAKMUTATÓ: XXIX
XV . B.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKA'S

ÁTVEVETVE A NA-115/84-es TÉTELE ALÓL.

**MAĎARSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO
V PRAZE**

výstava

**LIDOVÉ UMĚNÍ ŽUPY
SOMOGY**

duben 1982

Župa Somogy se rozprostírá v zadunajské části Maďarska na jih od Balatonu až k řece Drávě.

Do konce 18. století byl tento kraj pokryt hustými lesy. Hospodářství zdejšího obyvatelstva charakterizoval chov dobytka. V 18. století chovali převážně prasata a skot, od začátku 19. století i merinové ovce. Lesy jim poskytovaly stavební a nábytkové dřevo i materiál na ozdobně vyřezávané užitkové a dárkové předměty, jejichž výrobu mistrně ovládalo několik zemědělců a pastýřů.

Zhotovovali hole, slánky, krabičky na zápalky, skříňky se zrcadlem, krabice, mandlovací desky, písty na prádlo, ať už pro sebe nebo pro své milé.

Na jednotlivých exponátech naší výstavy můžeme sledovat postupný vývoj techniky vyřezávání.

Nejstarší je vrubořez, který je v 18. století charakteristický pro celou Evropu. Řezbáři geometrické ornamenty i dekory geometrického rázu vyrývali do rovných ploch. Nejčastější motivy jsou: kroužky, rozety a vlnky.

Začátkem 19. století se rozšiřuje tzv. "španělská technika", kdy se vyřezávaná lůžka vyplní pomocí teplé lžice různobarevným /červeným, černým, modrým a zeleným/ pečetním voskem /v maďarštině "španělský vosk" - odtud tento název/.

Rovněž začátkem minulého století se objevuje technika rytí; ornamenty se ryly na hladkou plochu špičkou ostrého nože. Aby vzory vystoupily ze světlého podkladu, natírali je černou barvou smíchanou s tukem. K docílení žluté a hnědé barvy používali "lučavku" /kyselinu dusičnou/. Touto technikou jsou zhotoveny kulaté džbány, tzv. kalabasy.

Koncem 19. století začala reliéfní řezba vytlačovat dřívější techniky a zůstala dodnes jednou z nejoblíbenějších řezbářských metod lidových umělců.

U této techniky řezbář vyhloubí podklad a dekor z něho vystoupí jako reliéf.

Sekyra /čakan/ byla důležitým nástrojem pastýřů a současně sloužila i jako zbraň proti lesním šelmám. Bič se stal známým prostředkem pasáků prasat, pastýřů koní /"čikóš"-ů/ a pasáků skotu k pohánění zvířat. Hákovité pastýřské hole používali výhradně ovčáci, kteří chytli ovce hákem za nohy, když je chtěli vybrat ze stáda. Značkovací známky pro ovce byly vždy zhotovovány v párech, aby matka i potomek byli stejně označeni.

Ženy ze Somogye zhruba do roku 1930 samy předly, tkaly a šily všechny textílie pro domácnost. Kroje svých rodin zdobily výšivkou. Nejstarší obleky svědčí o tom, že kusy oděvu nestříhaly, z utkaného štůčku plátna odstříhly jenom takový kus, jaký potřebovaly na košili nebo spodky.

Z této doby pocházejí košile se širokými rukávy, které byly zdobeny na lemech bílou výšivkou s geometrickými vzory. Tyto jednoduché výšivky vystřídaly tzv. bílé výšivky. Tato výšivka nebyla už provedena pouze jednoduchými plochými stehy, patřil k ní i dírkovaný vzor a různé ozdobné lemy /přední díly a manžety košil/. V některých krajích znali i složitější prvky vyšívání, jako je "subrika", prolamování nebo výřez /na lemu plachet na přikrývání mrtvých/.

Druhou velmi rozšířenou vyšívací technikou je výšivka s křížkovými stehy. Tato technika přetrvala nejdéle, ve východní části župy Somogy až do začátku 20. století.

Tato výšivka, která se stala známou pod názvem "buzsácká" /z obcí Buzsák, Tótszentpál, Varjaskér/, vznikla v druhé polovině 19. století. Charakterizuje ji modrá, zelená a žlutá barva a vzory geometrického rázu. Rovněž v této oblasti se rozšířila i technika aplikace, kterou používali nejvíce k dekoraci přehozů na postele a ozdobných polštářů.

Ruční tkaniny na této výstavě nejsou pouze chválou pracovitých rukou vesnických žen, ale i šikovnosti tkalců, kteří se v této župě usídlili.

Byly obce, kde ženy konopí nebo len pouze upředly, ale plátno si nechaly utkat od tkalců.

Parádnější kusy oděvu z kůže a kožešin zhotovovali kožešníci. Šili krátké kožíšky /ködmön/, vesty a ozdobné váčky na tabák.

Halena bývala jednou z nejparádnějších součástí slavnostního kroje pastýřů, zhotovovali ji odborní řemeslníci /tzv. szürszabó/ a mistrně ji zdobili.

V jižní části župy Somogy, na březích řeky Drávy žije v malém počtu chorvátská menšina. Pro srovnání je zde na výstavě několik exponátů i jejich ručních tkanin a krojů. Tyto kroje se liší od maďarských krojů jak tvarem, tak i škálou barev.

V obcích župy, kde převládalo protestantské náboženství, přežívalo bílé smuteční oblečení až do let 1940-50. V obci Csököly

přetrval tento zvyk nejdéle, zde vystavené oblečení pochází rovněž z této oblasti.

Protestanti zhotovovali pro své mrtvé dřevěné vyřezávané náhrobky. Z formy náhrobku se dá usoudit, jaké bylo pohlaví mrtvého, a z velikosti náhrobku, jaký byl jeho věk.

Barva plachty a polštářů na katafalku byla rovněž v souvislosti s věkem mrtvého.

Paleta lidového dekoračního umění je velmi široká.

Patří sem i výrobky řemeslníků, zhotovujících užitekové předměty pro selský lid, například hrnčíři, kteří mu dodávali hliněné kuchyňské nádoby a nádobí pro uschovávání potravin. Na výstavě je i několik takovýchto předmětů.

Při sestavování výstavních exponátů a jejich předvádění jsme se snažili vybrat předměty lidového umění charakteristické pro naši župu, bez nároku na úplnost.

Pomáhají nám v tom i průvodní fotografie - z velké části archivní snímky -, které předměty dokreslují.

Stencilszám: 22/82
Példányszám: 350

**MAĎARSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO
V PRAZE**

výstava

**LIDOVÉ UMĚNÍ ŽUPY
SOMOGY**

duben 1982

Župa Somogy se rozprostírá v zadunajské části Maďarska na jih od Balatonu až k řece Drávě.

Do konce 18. století byl tento kraj pokryt hustými lesy. Hospodářství zdejšího obyvatelstva charakterizoval chov dobytka. V 18. století chovali převážně prasata a skot, od začátku 19. století i merinové ovce. Lesy jim poskytovaly stavební a nábytkové dřevo i materiál na ozdobně vyřezávané užitkové a dárkové předměty, jejichž výrobu mistrně ovládalo několik zemědělců a pastýřů.

Zhotovovali hole, slánky, krabičky na zápalky, skříňky se zrcadlem, krabice, mandlovací desky, písty na prádlo, ať už pro sebe nebo pro své milé.

Na jednotlivých exponátech naší výstavy můžeme sledovat postupný vývoj techniky vyřezávání.

Nejstarší je vrubořez, který je v 18. století charakteristický pro celou Evropu. Řezbáři geometrické ornamenty i dekory geometrického rázu vyrývali do rovných ploch. Nejčastější motivy jsou: kroužky, rozety a vlnky.

Začátkem 19. století se rozšiřuje tzv. "španělská technika", kdy se vyřezávaná lůžka vyplní pomocí teplé lžice různobarevným /červeným, černým, modrým a zeleným/ pečetním voskem /v maďarštině "španělský vosk" - odtud tento název/.

Rovněž začátkem minulého století se objevuje technika rytí; ornamenty se ryly na hladkou plochu špičkou ostrého nože. Aby vzory vystoupily ze světlého podkladu, natírali je černou barvou smíchanou s tukem. K docílení žluté a hnědé barvy používali "lučavku" /kyselinu dusičnou/. Touto technikou jsou zhotoveny kulaté džbány, tzv. kalabasy.

Koncem 19. století začala reliéfní řezba vytlačovat dřívější techniky a zůstala dodnes jednou z nejoblíbenějších řezbářských metod lidových umělců.

U této techniky řezbář vyhloubí podklad a dekor z něho vystoupí jako reliéf.

Sekyra /čakan/ byla důležitým nástrojem pastýřů a současně sloužila i jako zbraň proti lesním šelmám. Bič se stal známým prostředkem pasáků prasat, pastýřů koní /"čikóš"-ů/ a pasáků skotu k pohánění zvířat. Hákovité pastýřské hole používali výhradně ovčáci, kteří chytli ovce hákem za nohy, když je chtěli vybrat ze stáda. Značkovací známky pro ovce byly vždy zhotovovány v párech, aby matka i potomek byli stejně označeni.

Ženy ze Somogye zhruba do roku 1930 samy předly, tkaly a šily všechny textílie pro domácnost. Kroje svých rodin zdobily výšivkou. Nejstarší obleky svědčí o tom, že kusy oděvu nestříhaly, z utkaného štůčku plátna odstříhly jenom takový kus, jaký potřebovaly na košili nebo spodky.

Z této doby pocházejí košile se širokými rukávy, které byly zdobeny na lemech bílou výšivkou s geometrickými vzory. Tyto jednoduché výšivky vystřídaly tzv. bílé výšivky. Tato výšivka nebyla už provedena pouze jednoduchými plochými stehy, patřil k ní i dírkovaný vzor a různé ozdobné lemy /přední díly a manžety košil/. V některých krajích znali i složitější prvky vyšívání, jako je "subrika", prolamování nebo výřez /na lemu plachet na přikrývání mrtvých/.

Druhou velmi rozšířenou vyšívací technikou je výšivka s křížkovými stehy. Tato technika přetrvala nejdéle, ve východní části župy Somogy až do začátku 20. století.

Tato výšivka, která se stala známou pod názvem "buzsácká" /z obcí Buzsák, Tótszentpál, Varjaskér/, vznikla v druhé polovině 19. století. Charakterizuje ji modrá, zelená a žlutá barva a vzory geometrického rázu. Rovněž v této oblasti se rozšířila i technika aplikace, kterou používali nejvíce k dekoraci přehozů na postele a ozdobných polštářů.

Ruční tkaniny na této výstavě nejsou pouze chválou pracovitých rukou vesnických žen, ale i šikovnosti tkalců, kteří se v této župě usídlili.

Byly obce, kde ženy konopí nebo len pouze upředly, ale plátno si nechaly utkat od tkalců.

Parádnější kusy oděvu z kůže a kožešin zhotovovali kožešníci. Šili krátké kožíšky /ködmön/, vesty a ozdobné váčky na tabák.

Halena bývala jednou z nejparádnějších součástí slavnostního kroje pastýřů, zhotovovali ji odborní řemeslníci /tzv. szürszabó/ a mistrně ji zdobili.

V jižní části župy Somogy, na březích řeky Drávy žije v malém počtu chorvátská menšina. Pro srovnání je zde na výstavě několik exponátů i jejich ručních tkanin a krojů. Tyto kroje se liší od maďarských krojů jak tvarem, tak i škálou barev.

V obcích župy, kde převládalo protestantské náboženství, přežívalo bílé smuteční oblečení až do let 1940-50. V obci Csököly

přetrval tento zvyk nejdéle, zde vystavené oblečení pochází rovněž z této oblasti.

Protestanti zhotovovali pro své mrtvé dřevěné vyřezávané náhrobky. Z formy náhrobku se dá usoudit, jaké bylo pohlaví mrtvého, a z velikosti náhrobku, jaký byl jeho věk.

Barva plachty a polštářů na katafalku byla rovněž v souvislosti s věkem mrtvého.

Paleta lidového dekoračního umění je velmi široká.

Patří sem i výrobky řemeslníků, zhotovujících užitékové předměty pro selský lid, například hrnčíři, kteří mu dodávali hliněné kuchyňské nádoby a nádobí pro uschovávání potravin. Na výstavě je i několik takovýchto předmětů.

Při sestavování výstavních exponátů a jejich předvádění jsme se snažili vybrat předměty lidového umění charakteristické pro naši župu, bez nároku na úplnost.

Pomáhají nám v tom i průvodní fotografie - z velké části archivní snímky -, které předměty dokreslují.

Stencilszám: 22/82
Példányszám: 350

